

A bácskai kisbirtok fejlődése

5

Az előző cikkek során láttuk, hogy az elhibázott földosztás, illetőleg legelőfelosztás milyen komoly következményekkel járt. Ez az elhibázottság mégegyszer megbosszulta magát, de sokkal komolyabb formában. A világháború befejezése után a vojvodinai községeken is átvonult forradalmi hullám nálunk főképpen a rossz legelőelosztásból származó elégedetlenségből táplálkozott. A forradalom után pedig a megváltozott viszonyok folytán a nincstelen zsellérek munkaalkalma kisebb lett. A nagybirtokok eltűntek és az addig kizárólag azokon dolgozó napszámosok kenyér nélkül maradtak.

Legelső cikkünkben általánosságban foglalkoztunk már a világháború utáni helyzettel, azonban nem árt most tüzetesebben tárgyalni ezt. Teljes részletes tárgyalásról statisztikai adatok hiányában szó sem lehet és így csak hozzávetőlegesen rajzolhatjuk meg a magyar kisbirtokos néprétegnek a helyzetét.

Tudjuk, hogy a világháború sok mindent felforgatott és ez a felforgatottságnak, a bizonytalanságnak érzetét keltette. A világháború megingatta a bácskai gazdaosztály szilárd alapjait és ennek következtében a mintegy tíz év múlva (1929 után) bekövetkezett hatalmas gazdasági válság könnyen elsodorta a megingott egzisztenciákat.

A világháború romboló hatása ott kezdődött, hogy a háborús években néhány szerencsés spekuláns rendkívül rövid idő alatt meggazdagodott. Nemcsak a fővárosok és városok szerencsés, befolyásos üzletberekének kedvezett a szerencse, nem csupán a nagyvárosok többé-kevésbé lelkiismeretlen üzletberekai tudták kihasználni a háborús évek árdregulációs konjunktúráját, hanem a falun is volt egy vékonyka réteg, amely inkább véletlen szerencséivel, mint tudatos üzérkedéssel hirtelen meggazdagodott.

Az egyik meggazdagodási úton a protekciós, ravasz falusi gazdálkodók — de főleg paraszt marhakereskedők, alkuszok haladtak. A katonai szolgálat alól valamennyien úton-módon kivonták magukat és otthon kereskedtek mindenféle vágó és igavonó állatokkal. Az üzlet jól ment és a szerencsés alkuszok hamarosan — falusi szemmel mérve — nagy vagyonra tettek szert.

Különösen a háború vége felé, a nagy drágaság idején virágzott fel az ilyen kereskedés. Akkorra már a falusi lakosság minden rétege vérszemet kapott és aki csak egy kis tőkét befektetett, aki valamennyire is ügyes, vállalkozószellemű volt, az vígan kereskedett. A férfiak a fronton voltak, ezért sok esetben a bátrabb asszonyok láttak munkához és serényen vitték kevés eladásra kerülő holmijukat a városba. Ebben előljártak a kofák, akik nem elégedtek meg, hogy a csirkét, tojást, szappant, zöldségfélét a faluról a legközelebbi városba vitték, hanem a fővárosba mentek, ahol hatványozottan drága volt minden és árúikat ott adták el jó pénzért.

Persze a fővárosból sem tértek vissza üres kézzel, hanem összevásároltak olyan ipari cikkeket, amelyek a falun túlságosan drágák voltak — vagy teljesen kifogytak — és azt vitték haza. Otthon ismét a beszerzési árnál jóval drágábban adták el és így újra szépen kerestek. A kofák után az élelmesebb földművesasszonyok is hozzáláttak az ily módon való kereskedéshez. Természetes, hogy abban az időben, amikor az élelmiszerek és ipari cikkek ára napról-napra emelkedett, szép keresetre nyílt alkalom.

A másik út a bérlettel való üzérkedés volt. Azok, akik még a háború előtt többéves szerződést kötöttek valamely földterület kibérlésére és a bérösszeget készpénzben állapították meg a háború alatt, amikor a gabona ára ugrásszerűen emelkedett, könnyen kifizették a bért, mert a gabona aránytalanul megdrágult. Sokkal jobban jártak azok, akik adósságra földet vásároltak. Ugyanis ha hosszabb lejáratú részletekben fizették a föld vételárát, akkor a háború második felében, amikor a gabonának már rendkívül felszökött az ára, a vevő a mellényzebből kifizethette a hátralékos vételárát. Csak annyit fizetett a földért, mintha árendálta volna. Ez volt a földszerzésnek legkönnyebb útja. Aki falun a háború ideje alatt még idejében észbekapott és akinek volt némi pénze, az könnyen szerezhetett.

Természetes, hogy az ilyen sikeres üzérkedés felkeltette a gyors meggazdagodás utáni vágyat. A frontról hazatérő nagy tömegek látták, hogy az ügyesek, a közös frontszolgálat alól kibújtak milyen szépen megszédték magukat anélkül, hogy verejtékeznüök kellett volna. A komoly, kítartó munkával való vagyonszerzés hosszadalmasnak és nehézkesnek látszott előttük. Gyorsan szerettek volna meggazdagodni. Ezért a földművesek, a gazdálkodók közül sokan otthagyták a mezei munkát és kereskedésbe fogtak. Leginkább állatokkal kereskedtek.

A háború után egyelőre a mezőgazdaság is kifizetődő volt. A buza ára továbbra is magas színvonalon állott, a gazda az árra nem panaszkodhatott. Éppen a jó gabonaárra való tekintettel sokan anyagi erejükön felül földet vásároltak, mert abban a házemberben voltak, hogy miként a háború alatt, úgy most is később még inkább emelkedik a buzaár és a földet könnyen kifizethetik.

Ilyképen tehát azt látjuk, hogy a háború sok gazdálkodót kimozdított eredeti nyugalmas munka és életmedréből. Egyik részük állatkereskedéssel, a másik — ez volt a nagyjórész — pedig földüzérkedéssel akar meggazdagodni.

A szegénységet, a nincsteleneket szintén megkavarta a háború. A nincstelenek a háborút befejező forradalomtól csodát vártak, az élet azonnali megjavulását. Azután, ahogy a viszonyok rendeződtek, csalódtak. A felelőtlenül izgatók eltűntek. A szegény nép pedig várt, lesett valami után, ami megváltja nyomorúságos helyzetéből.

Ekkor jöttek a kivándorlási ügynökök a falura. A kivándorlást szorgalmazó hajóstársaságok hírverése sikerrel járt. A nincstelenek utolsó vagyunkájukat is pénzzé téve nagy tömegekben indultak

meg az ígéret földje: Amerika felé. 1918-tól 1924-ig folyton fokozódott a kivándorlás. A magyarok sokkal nagyobb arányban vándoroltak külföldre, mint az országban bármely más nemzetiség. A kivándorlási láz 1924-ben érte el a csúcspontot, amikor több mint négyezer magyar ment külföldre szerencsét keresni. Később a kivándorlási lázat is lecsillapította a kivándorlottak részéről visszaáramló csalódás- és keserűség hullám.

Ilyen állapotban érte a bácskai földművestársadalmat az 1928 után bekövetkezett nagy gazdasági válság. A válságnak a falura nézve két végzetes kihatása volt: a gabonaárak katasztrófális zuhanása és az állatárak nemkevesbé gyászos következményű nagyarányú csökkenése. Most éppen fordítottja történt annak, ami a háború alatt lejátszódott. A buza többszáz dinárral olcsóbb lett (négy év alatt 500 dinárról 200-ra, majd 170-re és 120 dinárra esett az ára) és aki adósságra vásárolt földet, az most kegyetlenül belebukott az üzérkedésbe. Nemcsak a vásárolt föld úszott el, hanem az eredetileg meglévő birtok is. Az ősi föld is a szerzett után ment. De nemcsak azok mentek tönkre az 1929 utáni években, akiknek földvásárlásból kifolyólag adósságuk volt, hanem azok is, akik bármilyen más módon kisebb vagy nagyobb mértékben eladósodtak.

Az állat- és gabonakereskedőkké lett gazdálkodóknak szintén tönkremenés lett a sorsa. Egyrészt az árak szintén katasztrófálisan estek, másrészt pedig az új „kereskedők”, mint minden szakképzettség nélküli emberek semmit sem értettek a kereskedelemhez, nem tudtak okosan spekulálni, különböző károk érték őket és előbb-utóbb a tönkremenetel vált a sorsukká.

A bácskai gazdálkodóknak a gazdasági válság kezdetén megindult tönkremenési folyamata még most is tart. Lassan-lassan eladogatják a földjüket, zsellérsorsba kerülnek, kiábrándult, kedvetlen, erőtlen tömeggé válnak, amely tömeget minden szélroham a kedve szerinti irányba sodorhat. A föld lassanként a más, szorgalmasabb, józanabb gazdálkodó nemzetiségek kezébe kerül.

Valamit tenni kell a magyar gazdálkodó- és napszámososztály megmentésére. Gazdasági szövetkezeteket kell létesíteni. Eladási és beszerzési szövetkezeteket. És szükséges statisztikai adatokat szereznünk a kisebbségi gazdatársadalom anyagi helyzetéről. Hogy tudjuk hányan vagyunk, mivel rendelkezünk . . .

Mert hiszen társadalmi egységben és tudásban van az erő.

(Vége)

Tóth Bagi István

. . . A népelet jelentősége az, hogy maga adja az erőforrást és a termőtalajt a saját vezetőinek, a jövő intelligenciájának kialakulására. Viszont ennek a vezetőrétegnek életében a nép megint céljá teendő: azoknak kell élnie, azokat kell védelmeznie, gazdagítania; akiből kiemelkedett.

Makkai Sándor: Népi intelligencia